

## РОЗДІЛ 7. ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ

### МОТИВАЦІЯ НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

### STUDY MOTIVATION OF HIGHER EDUCATION ACQUIRES IN THE CONDITIONS OF REMOTE TECHNOLOGIES

У науковому дослідженні представлено теоретичний аналіз з питань дистанційної освіти; розкрито експериментальний аналіз з вивчення рівнів мотивації навчання здобувачів закладів вищої освіти в умовах дистанційних технологій. Метою дослідження є вивчення мотивації навчання у здобувачів вищої освіти під час дистанційної освіти. Завдання дослідження: проаналізувати науково-теоретичні позиції що розкривають сутність дистанційної освіти; висвітлити методи вивчення навчальної мотивації; дослідити мотивацію навчання у здобувачів вищої освіти під час дистанційної форми роботи. Методами дослідження є: теоретичний – аналіз наукових джерел щодо вирішення проблемного питання; емпіричний – використання діагностичних (анкетування, аналіз, порівняння), варіативно-статистичний. Результати дослідження. Визначено, що Інтернет-технології підвищують рівень самостійної роботи сучасної молоді також, дають можливості для їх творчого самовираження, знаходження та закріплення різних професійних знань, вмінь та навичок, а науково-педагогічним працівникам в свою чергу дозволяє реалізовувати абсолютно нові форми і методи навчання. Здійснено теоретичний опис щодо особливостей використання дистанційної освіти. Встановлено, що характерними рисами дистанційного навчання є: інтерактивність, гнучкість навчання, модульний принцип, індивідуалізація навчання, використання нових досягнень інформаційних технологій, паралельність дистанційного навчання, відкритість і об'єктивність оцінки знань, висока самоорганізація студентів. Експериментально вивчено: вибір комунікативного ресурсу в умовах дистанційного навчання здобувачами освітнього простору, відповідальність здобувачів до самостійного виду роботи їх навчальна мотивація. Під час експериментального дослідження було встановлено: найпопулярніші технології для дистанційної освіти; здобувачі денної форми навчання більш мобільні та відповідальні ніж заочної форми; мотивація навчання учасників експерименту відповідала середнім та низьким показникам, не всі готові повноцінно реалізовуватись під час дистанційної освіти. Більшість респондентів позитивно сприймають дистанційну форму роботи, відповідально ставляться до виконання завдань, але інформаційне перевантаження, нестача «живого» спілкування, значно знижує їх працездатність, призводить до втоми, втрати інтересу до навчання.

**Ключові слова:** дистанційна освіта, технології дистанційного навчання, заклади вищої освіти. здобувачі вищої освіти

The scientific study presents a theoretical analysis of distance education issues; an experimental analysis on the study of the levels of learning motivation of students of higher education institutions in the conditions of remote technologies is disclosed. The purpose of the study is to study the motivation of students of higher education during distance education. Research task: to analyze scientific and theoretical positions that reveal the essence of distance education; highlight the methods of studying educational motivation; to investigate the motivation of students of higher education during distance work. The research methods are: theoretical – analysis of scientific sources to solve the problem; empirical – the use of diagnostic (questionnaires, analysis, comparison), variable-statistical. Research results. It was determined that Internet technologies increase the level of independent work of modern youth as well, provide opportunities for their creative self-expression, finding and consolidating various professional knowledge, abilities and skills, and scientific and pedagogical workers, in turn, allow to implement completely new forms and methods of learning. A theoretical description of the features of the use of distance education was made. It was established that the characteristic features of distance learning are: interactivity, flexibility of learning, modular principle, individualization of learning, use of new advances in information technology, parallelism of distance learning, openness and objectivity of knowledge assessment, high self-organization of students. Experimentally studied: the choice of a communicative resource in the conditions of distance learning by students of educational space, students' responsibility for independent work, their educational motivation. During the experimental study, the following were established: the most popular technologies for distance education; full-time students are more mobile and responsible than part-time students; the educational motivation of the participants of the experiment corresponded to average and low indicators, not all of them are ready to fully realize themselves during distance learning. Most of the respondents have a positive perception of the remote form of work, they are responsible for the performance of tasks, but the information overload, the lack of «live» communication, significantly reduces their work capacity, leads to fatigue, loss of interest in learning.

**Key words:** technology, distance learning, distance course, modular learning environment, higher education.

УДК 378.633.018.43:004.78  
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/68.1.47>

**Белова О.Б.,**  
докт. пед. наук, доцент,  
доцент кафедри логопедії  
та спеціальних методик  
Кам'янець-Подільського національного  
університету імені Івана Огієнка

**Галецька Ю.В.,**  
канд. пед. наук, доцент,  
доцент кафедри логопедії  
та спеціальних методик  
Кам'янець-Подільського національного  
університету імені Івана Огієнка

**Постановка проблеми у загальному вигляді.**

Протягом останніх двох десятиріч років відбувається процес переходу від традиційного навчання до навчання на базі комп'ютерних технологій. Це стало можливим здебільшого з розвитком мережі Інтернет, що дало можливість пересилати необхідну кількість даних з одного кінця світу в інший, вільно вести дискусії з іншими користувачами мережі в online режимі і розміщувати інформацію на Інтернет-сайтах, роблячи її доступною для всіх бажаючих. Сучасні інформаційні технології дають змогу підвищити та вдосконалити ефективність освітнього процесу. Під час реформування освіти у закладах вищої освіти прогресивно розробляється концепція дистанційної освіти, що передбачає розробку різноманітних технологій, у тому числі технології змішаного навчання.

Дистанційна форма навчання дає можливість створення систем масового безперервного самонавчання, загального обміну інформацією. Саме ця система може найбільш адекватно і пластично реагувати на потреби суспільства щодо підготовки високопрофесійних фахівців (N. Klokar, 2012) [11]. В сучасних умовах існує потреба отримання вищої освіти дистанційно, що викликано необхідністю навчатися без відриву від виробництва, отримання освіти особами з обмеженими можливостями, тими людьми, що перебувають за кордоном тощо. Таку можливість надає дистанційне навчання, яке здійснюється завдяки інформаційно-освітнім технологіям та системам комунікації.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Останнім часом проблемі дистанційного навчання приділяється велика увага в науковій літературі. Дистанційна система навчання знаходиться у центрі уваги наукових сфер, і сучасні тенденції свідчать про подальшу активізацію цих досліджень. Проблеми питання дистанційної освіти розкриті в працях багатьох закордонних вчених, а саме: висвітлено науково-теоретичне бачення дистанційної освіти (R. Delling, 1987; D. Keegan, 1988; G. Rumble, 1989); розкрито термінологію (L. Schlosser, M. Simonson, T. Hudgins, 2010), методологію (N. Klokar, 2012) та технології (С. Семеріков, 2008; G. Berry, & H. Hughes, 2020; K. Cousins, & D. Robey, 2015), специфіку навчання (M. Vequir, N. Chase, & A. Bishka, 2010); визначені фактори, що впливають на якість навчання (M. Vequir, N. Chase, & A. Bishka, 2010; H. Kauffman, 2015; E. Daukšienė, E. Trepulė, Naujokaitienė J. Towards, 2021); розкрито потенційні переваги навчання (С. Ricardo, J. Parra, M. Borjas, J. Cobo, & J. Cano, 2020).

**Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.** Незважаючи на достатню кількість наукових праць, присвячених розвитку та функціонуванню дистанційної освіти, відкритим залишається питання з'ясування думки

безпосередніх учасників освітнього процесу щодо особливостей організації та подальшого впровадження інформаційних технологій в дистанційну форму навчання закладів вищої освіти.

**Метою дослідження** є вивчення мотивації навчання у здобувачів вищої освіти під час дистанційної освіти. Завдання дослідження: проаналізувати науково-теоретичні позиції що розкривають сутність дистанційної освіти; висвітлити методи вивчення навчальної мотивації; дослідити мотивацію навчання у здобувачів вищої освіти під час дистанційної форми роботи.

**Виклад основного матеріалу дослідження.**

Поширені варіанти дистанційної освіти включають електронне навчання або онлайн-навчання, яке використовується, коли Інтернет є середовищем; віртуальне навчання, яке зазвичай відноситься до курсів, які проводяться за межами аудиторії (також зазвичай використовують Інтернет); відкрите навчання, загальноприйнята в Європі система навчання через «відкритий» університет (R. Delling, 1987; H. Kauffman, 2015; C. Ricardo, J. Parra, M. Borjas, J. Cobo, & J. Cano, 2020) [9; 10; 12].

G. Berry, H. Hughes (2020), K. Cousins, D. Robey (2015) досліджували оптимальний розподіл часу між роботою та життям із інформаційними та комунікаційними технологіями 24/7, зокрема, вивчали досвід навчання в Інтернеті, пов'язаний з балансом роботи та життя з точки зору здобувача. Вчені зробили висновок, що онлайн-навчання може покращити баланс між роботою та життям для більшості з них [6; 7]. Дистанційна освіта, за R. Delling (1987) є плановою систематичною діяльністю, що включає в себе вибір, дидактичну підготовку та подання навчальних матеріалів, а також нагляд і підтримку студентів, які досягаються шляхом подолання фізичної відстані між студентом і викладачем за допомогою принаймні одного технічного телекомунікаційного засобу [9]. G. Rumble (1989) зазначив, що будь-який процес дистанційного навчання обов'язково включає в себе: науково-педагогічного працівника, одного або більше здобувачів, курс або навчальну програму, явний або неявний договір між здобувачем освіти і науково-педагогічним працівником, або навчальною установою [13].

E. Daukšienė, E. Trepulė, J. Naujokaitienė зазначають, що карантинні умови що пов'язані з COVID-19 змінили погляд на освіту. Перехід на дистанційне навчання потребує організаційної перебудови навчального процесу. Якість освіти залежить від переосмислення перевлаштування викладацької та навчальної діяльності (Daukšienė, 2021) [8].

Дистанційне навчання надає здобувачам вищої освіти доступ до нетрадиційних джерел інформації, підвищує ефективність самостійної роботи, дає абсолютно нові можливості для творчого

самовираження, знаходження та закріплення різних професійних навичок, а науково-педагогічним працівникам в свою чергу дозволяє реалізувати абсолютно нові форми і методи навчання із застосування концептуального і математичного моделювання явищ і процесів (В. Биков, 2015; L. Schlosser, M. Simonson, T. Hudgins, 2010) [1; 14].

Впровадження дистанційних технологій у навчальний процес спрямоване на глибше розуміння навчального матеріалу; формування таких компетенцій як: комунікативні (безпосереднє спілкування за допомогою засобів мережі), інформаційні (пошук інформації з різних джерел та можливість її критичного осмислення), самоосвіти (вміння навчатись самостійно) (G. Berry, & H. Hughes, 2020; K. Cousins, & D. Robey, 2015; M. Bequir, N. Chase, & A. Bishka, 2010) [5; 6; 7].

Дистанційна система є інформаційним продуктом, яка стає достатньою для навчання за окремими навчальними дисциплінами (С. Семеріков, 2008; N. Klockar, 2012). Це передбачає створення та підтримку «життєдіяльності» загального освітнього простору, який міг би охопити максимальне коло бажаючих отримати освіту та об'єднати не лише студентів та викладачів різних країн, стимулюючи корисний процес обміну досвідом, та сприяв би циркуляції знань [4; 11].

Потенціальними факторами дистанційної форми навчання за О. Романовським (2019) є: індивідуальні особливості здобувача вищої освіти; неготовність учасників освітнього процесу прирівняти якість вищої освіти, здобутої в межах очної форми навчання, до якості вищої освіти, здобутої в межах дистанційної форми; недосконалість освітнього середовища ЗВО щодо реалізації дистанційної форми навчання; недосконалість змісту, форми та технологій реалізації дистанційної форми здобуття освіти [3].

Дистанційне навчання визначають як сукупність сучасних технологій, що забезпечують доставку інформації в інтерактивному режимі за допомогою використання ІКТ (інформаційно-комунікаційних технологій) від тих, хто навчає (науково-педагогічних працівників, визначних постатей у певних галузях науки, політиків), до тих, хто навчається (здобувачів освіти чи слухачів) (Р. Гуревич, 2013) [2]. Основними принципами дистанційного навчання є інтерактивна взаємодія у процесі роботи, надання студентам можливості самостійного освоєння досліджуваного матеріалу, а також консультативний супровід у процесі дослідницької діяльності. Основну роль у здійсненні дистанційного навчання відіграють сучасні інформаційні технології.

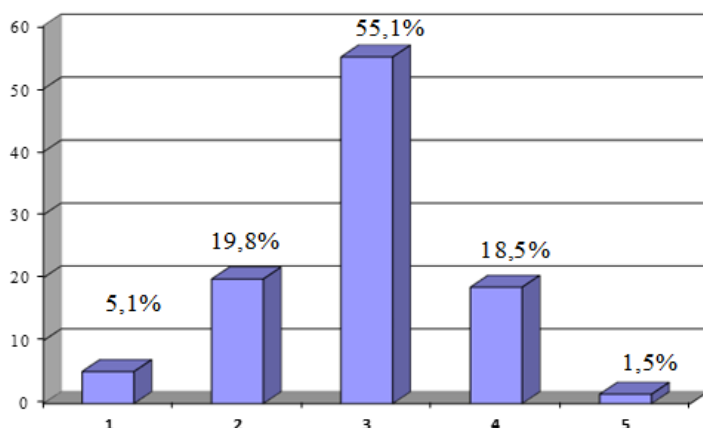
**Методи дослідження.** Вивчення мотивації здобувачів вищої освіти до дистанційного навчання передбачало метод анкетування. Учасникам експерименту запропоновано визначити рівень своєї

мотивації за оціночною шкалою від 0 до 5-ти балів. Яка вміщувала наступну характеристику: 0 балів – несформований інтерес до навчання; 1 бал – невміння здійснювати самостійно роботу; 2 бала – інтерес не стійкий, швидко набридає однотипна робота; 3 бала – не вистачає «живого» спілкування, інформаційне перевантаження знижує працездатність; 4 бала – навчальна діяльність підкріплюється заохоченнями (оцінками, похвалою, матеріальними цінностями від батьків); 5 балів – вміння самоорганізуватися, здійснювати пошук інформації, досконало виконувати завдання.

**Результати дослідження.** Під час експериментального опитування здобувачів вищої освіти виявлено, що доступними та популярними технологіями дистанційної освіти були: MOODLE – майже 51,7% респондентів вказали, що застосовують його як інструмент для здобуття знань в ЗВО. Другу сходинку займав Viber, який на сьогодні стає найпопулярнішим у використанні, як в соціальному потоці, так і в навчальній діяльності, його обрало біля 14,1% користувачів. Здобувачі створюють навчальні групи, що дозволяє їм здійснювати комунікацію та обмін інформацією. Третю позицію надають електронній пошті (13,2%), на якій відбувається пересилка документації. На думку досліджених, така система є більш налагодженою, стандартною і безпечною (для довготривалого зберігання відправлених файлів). 13,0% респондентів надають перевагу платформі ZOOM-сервісу для проведення відео-конференцій та онлайн-зустрічей. Також, 8% досліджених вважають, що соціальні мережі такі Facebook (8%), Instagram (2,3%) на інші (0,7%) є джерелом для отримання інформації.

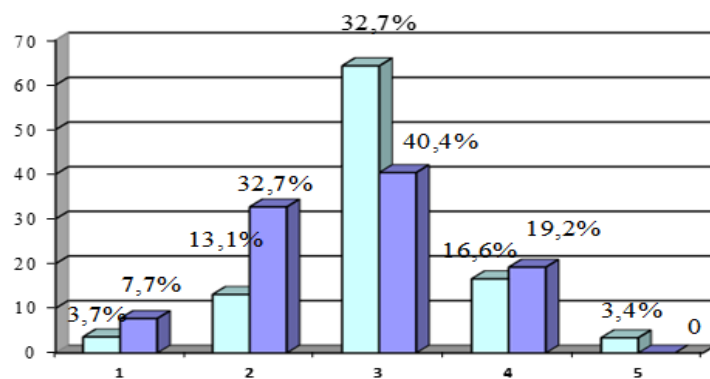
Переважний відсоток здобувачів вищої освіти (77,2%) не відчувають труднощів під час дистанційного навчання, 14,7% навчаються в неповному обсязі, що пов'язано з неякісним технічним оснащенням та перебоями у системі Інтернет. 8,1% осіб, мають значні труднощі у передачі та отриманні інформації. Результати дослідження мотивації навчання здобувачів в умовах дистанційної форми навчання показали, що 5,1% респондентів отримали один бал (з них 3,7% – денної форми навчання і 7,7% заочної). Ця група досліджених не справлялися із поставленими завданнями, які виносились на індивідуальне та самостійне опрацювання, пропускали заняття і не відповідально ставились до навчального процесу (рис. 1; 2).

Оцінили свою мотивацію на два бала 19,8% досліджених (з них 13,1% – денної форми навчання і значно більший відсоток – 32,7% з заочної). Таких здобувачів характеризує швидкоплинний інтерес до навчальної діяльності. Вони не можуть подовгу утримувати свою увагу на одному типі діяльності. Тому, на початку їх «забавляла» участь у дистанційному навчанні, стикнувшись з певними



■ Мотивація здобувачів вищої освіти до дистанційного навчання

Рис. 1. Загальні показники мотивації здобувачів в умовах дистанційного навчання



■ Мотивація здобувачів денної форми навч.

■ Мотивація здобувачів заочної форми навч.

Рис. 2. Мотивація здобувачів вищої освіти різних форм навчання

труднощами (самостійна робота, технічні умови) їх увага переключилась на життєві питання. До такої категорії досліджених більшості відносилися здобувачі заочної форми навчання (32,7%).

Великий відсоток здобувачів вищої освіти (55,1%) оцінили свою мотиваційну спрямованість до навчання у три бали (з них 64,3% – денної форми навчання і 40,4% заочної). На їх думку, ейфорія від дистанційної освіти швидко минула, і наступила реальна діяльність, яка потребує великої відповідальності. Здобувачам не вистачає емоційного, «живого» спілкування з науково-педагогічними працівниками. 18,5% респондентів оцінили свої мотиваційні можливості на чотири бали (з них 16,6% – денної форми навчання і 19,2% – заочної). Це категорія учасників, які відрізнялися відповідальним ставленням до навчального процесу. Вони намагалися виконувати усі запропоновані

завдання, здебільшого це здобувачі початкових курсів для яких освіта у ЗВО є новим етапом у їх житті. Тому, часто переживали за негативні оцінки, прагнули їх перездати на кращий бал. Невеликий відсоток учасників експерименту (1,5%) оцінили свою мотиваційну діяльність на п'ять балів, зокрема це здобувачі денної форми (2,4%). Вони швидко перейшли від офлайн навчання до дистанційного та опанували сучасні технології.

**Висновки.** Теоретичний та експериментальний аналіз дають підставу для наступних висновків: 1) дистанційне навчання надає здобувачам вищої освіти доступ до нетрадиційних джерел інформації, підвищує ефективність самостійної роботи, дає абсолютно нові можливості для творчого самовираження, знаходження та закріплення різних професійних навичок, а викладачам, в свою чергу, дозволяє реалізовувати абсолютно нові

форми і методи навчання. Розвиток дистанційного навчання буде продовжуватися і вдосконалюватися із розвитком інтернет-технологій і вдосконалення методів дистанційного навчання; 2) для дослідження мотивації здобувачів вищої освіти до дистанційного навчання використовувалось анкетування, де визначався рівень мотивації за оціночною шкалою (від 0 до 5-ти балів); 3) встановлено, що популярними та доступними технологіями дистанційної освіти були MOODLE, Viber, електронна пошта, ZOOM, Facebook, WhatsApp та Instagram; дослідження мотивації до дистанційного навчання в умовах карантину показало, що більшість учасників експерименту позитивно сприймають дистанційну форму роботи, відповідально ставляться до виконання завдань, але інформаційне перевантаження, нестача очного спілкування, значно знижує їх працездатність, призводить до втоми, втрати інтересу до навчання.

Перспективою подальших досліджень стає вивчення переваг та недоліків дистанційної форми роботи в закладах вищої освіти, які впливають на якість навчального процесу.

#### БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Биков В.Ю. Дистанційне навчання в країнах Європи та США і перспективи для України. Інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу: інноваційні засоби і технології: кол. монографія / АПН України, Інститут засобів навчання. Київ: Атіка, 2015. С. 77–140.
2. Гуревич Р. Інтерактивні технології навчання у ВНЗ, Вінниця: Планер. 2013. 309 с.
3. Романовський О., Квасник О., Мороз В., Підбуцька Н., Резнік С., Черкашин А., Шаполова В. Фактори розвитку та напрями вдосконалення дистанційної форми навчання в системі вищої освіти України. *Information Technologies and Learning Tools*, 2019. 74(6). С. 20–42.
4. Семеріков С. О. Нові засоби дистанційного навчання інформаційних технологій математичного призначення. *Вісник. Тестування і моніторинг в освіті*. 2008. 2. С. 42–50.
5. Bequir M., Chase N., & Bishka A. On line course delivery: An empiric al investigation of factors affecting student sat is faction. *Journal of Business Education*. 2010.85. P. 95–100.
6. Berry G., & Hughes, H. Integrating Work – Life Balance with 24/7 Information and Communication Technologies: The Experience of Adult Students With Online Learning. *American Journal of Distance Education*. 2020. 34. P. 91–105.
7. Cousins K., & Robey D. Managing work-life boundaries with mobile technologies: An interpretive study of mobile work practices. *Information Technology and People*. 2015. 28 (1). P. 34–71.
8. Daukšienė E., Trepulė E., Naujokaitienė J. Towards. Quality in Distance Education: The First Lessons Learned by Schools During COVID-19 Pandemics. *Pedagogy*. 2021.142(2). P. 5–23.
9. Delling R. Towards a theory of distance education. *ICDE Bulletin*. 1987. 13. P. 21–25.
10. Kauffman H. A review of predictive factors of students uccessin and sat is faction with online learning. *Research in Learning Technology*. 2015. 23. doi: 10.3402 / rlt.v23.26507
11. Klokar. N. Methodological bases of introduction of distance learning in the system of advanced training. *The way of education*. 2012. № 4 (46). P. 38–41.
12. Ricardo C., Parra J., Borjas M., Cobo J., & Cano J., The potential of distance education to reduce learning gaps in higher education. *American Journal of Distance Education*. 2020. 34. P. 157-176.
13. Rumble G. On defining distance education. *The American Journal of Distance Education*, 1989. № 3 (2). P.8–21.
14. Schlosser L., Simonson M., Hudgins T. Distance education: definitions and glossary of terms, Third edition. Charlotte, N.C.: IAP. Information Age Pub., 2010. 250.